
Innst. 125 S

(2013–2014)

**Innstilling til Stortinget
frå kommunal- og forvaltingskomiteen**

Meld. St. 48 (2012–2013)

**Innstilling frå kommunal- og forvaltingskomiteen om Sametingets
verksemd 2012**

Árvalus 125 S

(2013–2014)

**Gielda- ja hálddašanlávdegotti
árvalus Stuorradiggái**

Dieð. St. 48 (2012–2013)

**Gielda- ja hálddašanlávdegotti árvalus Sámedikki 2012’
doaimma birra**

Innst. 125 S

(2013–2014)

Innstilling til Stortinget frå kommunal- og forvaltningskomiteen

Meld. St. 48 (2012–2013)

Innstilling frå kommunal- og forvaltningskomiteen om Sametingets verksemd 2012

Til Stortinget

1. Samandrag

1.1 Innledning

Meld. St. 48 (2012–2013) ble fremmet av regjeringen Stoltenberg II 4. oktober 2013.

Det vises i meldingen til at Sametinget ble opprettet i medhold av lov 12. juni 1987 nr. 56 om Sameetinget og andre samiske rettsforhold (sameloven). Sametinget ble primært etablert som et representativt folkevalgt organ av og for samene, og er etter hvert blitt tillagt flere oppgaver og gitt myndighet i lov eller forskrift på flere områder. Sametinget er gitt økt ansvar og selvstendighet i budsjettssammenheng, og det er etablert prosedyrer for konsultasjoner mellom Sametinget og statlige myndigheter.

Det vises i meldingen til at Sametingets årsmelding for 2012 ble vedtatt av Sametingets plenum 28. februar 2013.

I Meld. St. 48 (2012–2013) er noen saker i Sameetingets årsmelding løftet fram, og departementet kommenterer i meldingen noen av sakene.

1.2 Regjeringens arbeid med samepolitiske spørsmål og oppfølging av Sametingets årsmelding

Det vises i meldingen til at i et velfungerende demokrati skal også mindretallets interesser høres og sikres for å kunne bygge et samfunn tuftet på likeverd og respekt.

Det vises i meldingen til at samepolitikken må ha som mål at de som vokser opp, har en reell mulighet til å uttrykke sin kultur og sitt språk uten frykt for å bli diskriminert. En målrettet samepolitisk satsing, over flere stortingsperioder og med skiftende regjeringer, har hatt stor betydning for enkeltindividers opplevelse av egen samisk identitet.

Det vises i meldingen til at rettighetsutvikling, institusjonsbygging og formalisering av dialogen mellom myndighetene og samene har stått sentralt i samepolitikken fram til nå.

Det pekes i meldingen på at det i politikktutforming framover vil være behov for å se nærmere på hvordan samepolitiske målsettinger og etablerte rettigheter kommer til praktisk uttrykk i offentlige velferdsordninger og offentlige tjenester.

Regjeringen arbeider ut fra en målsetting om at samiske språk skal være levende og i bruk på alle samfunnsområder.

Det pekes i meldingen på at regjeringen gjennom distrikts- og regionalpolitikken ønsker å legge til rette for bosetting og verdiskaping i samiske områder.

Det fremgår av meldingen at regjeringens visjon er at Norge skal legge vekt på kulturdimensjonen i alle deler av samfunnslivet. Gjennom kulturløftet er det bevilget mer penger til alle deler av kulturfeltet. Dette gjelder også samisk kultur og språk.

1.2.1 *Et godt møte med offentlige tjenester for den samiske befolkningen*

Det vises i meldingen til at Sametinget og regjeringen arbeider ut fra samme målsetting om at befolkningen skal ha et likeverdig helse- og sosialtilbud uavhengig av språklig og kulturell bakgrunn.

Utdanningsdirektoratet har oversatt veilederne Barns trivsel – voksnes ansvar og Språk i barnehagen

– mye mer enn bare prat, samt ungdomstrinnsstrategien, til samisk.

For 2012 har fylkesmennene gjennomført ulike tiltak, mange i samarbeid med Sametinget, knyttet til kompetanseutvikling i samiske barnehager og barnehager med samiske barn. Fylkesmennene rapporterer om utfordringen med mangel på personale med samiskspråklig kompetanse. For å styrke innsatsen er det blant annet opprettet et regionalt samarbeidsforum med Sametinget og fylkesmennene i de fire nordligste fylkene som deltakere.

Sametinget og Kunnskapsdepartementet samarbeider tett om ulike oppgaver innenfor grunnopplæring og høyere utdanning, bl.a. om utvikling og oppfølging av strategier, og tilrettelegging av og innhold i opplæringa. Videre konsulteres det om meldinger, lover, forskrifter mv.

Gjennom et formalisert samarbeid mellom Helse- og omsorgsdepartementet og Sametinget ønsker regjeringen å sikre at samiske perspektiv integreres i arbeidet med utviklingen av helse- og sosialtjenester til den samiske befolkningen.

Helsedirektoratet har over flere år arbeidet med et demensprogram for personer med samisk språklig og kulturell identitet.

Samisk høgskole har, i samarbeid med Universitetet i Nordland, Høgskolen i Nord-Trøndelag og Høgskolen i Oslo, gjennomgått dagens tolkeutdanningstilbud og kommet med forslag til hvordan tolkeutdanningen til samiske språk kan styrkes. Høgskolen i Oslo tilbyr tolkeutdanning. Samisk språk prioriteres årlig, men igangsetting av studiene er avhengig av antall studenter.

I Meld. St. 6 (2012–2013) En helhetlig integreringspolitikk. Mangfold og fellesskap har regjeringen varslet en gjennomgang av organiseringen av tolketjenesten. Regjeringen har oppnevnt et offentlig utvalg som skal utrede bruk av tolk i offentlig sektor. Tolking til og fra samisk og nasjonale minoriteters språk inngår i utvalgets mandat. Utvalget skal levere sin utredning høsten 2014.

Det vises i Meld. St. 48 (2012–2013) til at KS, Sametinget, Kommunal- og regionaldepartementet og Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet har etablert et samarbeid hvor målsettingen blant annet er å kartlegge kommunesektorens utfordringer med å gi likeverdige tjenester til den samiske befolkningen. På oppdrag fra Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet utarbeidet Norut Alta – Áltá våren 2012 rapporten Kartlegging av samisk perspektiv i kommunesektoren. Ifølge rapporten har et utvalg kommuner blant annet skissert følgende utfordringer: kostnader for tospråklige kommuner, mangel på personell med samisk språk og kulturkompetanse, uklarhet om finansieringsansvar, negative holdninger og liten kunnskap og mangel på rutiner

som ivaretar samiske hensyn. Funnene i rapporten viser at det kan være hensiktsmessig å gjøre en nærmere analyse av kommunenes faktiske kostnader knyttet til tospråklighet.

Fylkesmannen i Nordland har over flere år opparbeidet erfaring knyttet til sin veiledningsrolle for kommuner med samiske brukere. Fylkesmannen i Nordland gjennomfører et pilotprosjekt, finansiert over Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementets budsjett, hvor målet bl.a. er å få mer kunnskap om samiske saker i kommuner med samisk befolkning.

Arbeids- og velferdsetaten skal ivareta hensynet til samiske og samiskspråklige brukere både i og utenfor forvaltningsområdet for samisk språk, blant annet gjennom et eget samiskspråklig meny punkt på nav.no.

1.2.2 Samiske språk

I Handlingsplan for samiske språk (2009) legges grunnlaget for en bred og langsiktig innsats, på tvers av sektorer og forvaltningsnivåer. Sametinget og Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet samarbeider om oppfølgingen av handlingsplanen, som har en virketid på fem år. Den andre rapporten om gjennomføring av tiltakene i handlingsplanen ble lagt fram i september 2013.

På bakgrunn av evalueringen av samelovens språkregler fra 2007, og at forvaltningsområdet for samelovens språkregler er utvidet til å omfatte lulesamisk og sørsamisk språkområde, har departementet foretatt en gjennomgang av samelovens språkregler. Departementet har gått igjennom nasjonale og internasjonale forpliktelser for samiske språk og oversendt en rapport til Sametinget som utgangspunkt for drøftinger og konsultasjoner om problemstillinger knyttet til språkreglene.

Det vises i meldingen til at departementet har merket seg at Sametinget i sin språkmelding har foreslått en rekke endringer i dagens modell for arbeidet med samiske språk, bl.a. at den samiske befolkningen i Norge gis en rett til å bruke og å få opplæring i og på samisk språk uavhengig av hvor de bor. Sametinget foreslår videre å legge det overordnede ansvaret for utviklingen av samiske språk til Sametinget. Departementet legger opp til å vurdere forslagene fra Sametinget i forbindelse med de planlagte konsultasjonene om et eventuelt behov for revisjon av samelovens språkregler.

1.2.3 Ressursutnyttning og verdiskaping i samiske områder

I Meld. St. 13 (2012–2013) Ta heile Noreg i bruk slås det fast at målet for distrikts- og regionalpolitikken er å opprettholde hovedtrekkene i bosettingsmønsteret. I samråd med Sametinget er det i meldin-

gen utarbeidet en omtale av regionale utviklingstrekk og utfordringer i samiske kjerneområder.

Gjennom sine virkemiddelordninger på næringsområdet bidrar Sametinget til vekst og utvikling i Nord-Norge. I Meld. St. 48 (2012–2013) fremgår det at regjeringen har merket seg at Sametinget i 2012 utvidet virkeområdet for tilskudd til næringsutvikling med fem nye kommuner. I 2012 utgjorde Sametingets virkemidler til næringsutvikling 37,6 mill. kroner og skal bidra til å bedre rammebetingelsene i primærnæringene, skape attraktive lokalsamfunn, bidra til et variert næringsliv samt bidra til å øke sysselsettingen innen samiske kulturnæringene.

Det vises i meldingen til at primærnæringene fremdeles er de viktigste næringene for sysselsettingen i de samiske områdene. Andelen sysselsatte i disse næringene har sunket det siste tiåret. Veksten i tjenestenæringene (inklusive kulturnæringene) har ikke fullt ut kompensert for nedgangen i primærnæringene, industri og transport. For samisk kultur er denne utviklingen spesielt utfordrende, nettopp fordi språk og tradisjon er nært knyttet til primærnæringene. Sametinget har i sin kontakt med aktuelle departementer derfor vært opptatt av å framheve kulturnæring som et viktig satsingsområde. Sametingets handlingsplan for samiske kulturnæring ble presentert 23. mai 2013.

Regjeringens handlingsplan for kulturnæring ble presentert 29. mai 2013. Et sentralt tiltak i planen er en ny kulturnæringsstrategi i regi av Innovasjon Norge og Norsk kulturråd. Som en del av strategien på tiltak for å styrke samlokaliseringen og nettverk er det satt av 300 000 kroner i 2013 til samiske kulturnæring. Sametinget er også representert i et bransjeråd for kulturnæringene.

Regjeringen har merket seg at Sametinget ønsker å bevare og utvikle tradisjonelt bruk og høsting av fiskeriressursene i fjorder og kystnære strøk. Sametinget tildelte på denne bakgrunn til sammen 7,785 mill. kroner til tiltak innenfor marine næring i 2012.

Som oppfølging av Kystfiskeutvalgets utredning (NOU 2008:5) har Fiskeri- og kystdepartementet iverksatt flere tiltak. Det er blant annet gitt en lovfestet rett til å fiske – på visse vilkår – for alle som bor i Finnmark, Nord-Troms og i andre kommuner i Troms og Nordland som har innslag av sjøsamiske områder. Gjennom ordningen med å tilføre en tilleggskvote for åpen gruppe i virkeområdet i årene 2011, 2012 og 2013 ønsker regjeringen å bidra til å styrke fartøyenes inntektsmuligheter. Det er innført et generelt forbud mot fiske for fartøy over 15 meter innenfor nærmere fastsatte fjordlinjer, og åpnet for at krav om anerkjennelse av rett til fiskeplasser skal kunne framsettes for og bli vurdert av Finnmarks-kommisjonen. I havressursloven er det lagt inn en

bestemmelse om å legge vesentlig vekt på hensynet til samisk kultur ved all regulering og forvaltning av fiske. En ny bestemmelse i deltakerloven slår også fast at loven skal anvendes i samsvar med folkerettsregler om urfolk og minoriteter. Sametinget og departementet samarbeider nå om opprettelsen av ei fjordfiskeriråd for Finnmark, Troms og Nordland og om utarbeidelse av retningslinjer for konsultasjoner mellom Sametinget og Fiskeri- og kystdepartementet.

Sametinget er i sin årsrapport opptatt av at en økologisk, økonomisk og kulturelt bærekraftig reindrift er avhengig av gode økonomiske rammebetingelser, og at disse må forbedres. Dette gjelder også forhold knyttet til arealsituasjonen, rovvilt, reintalls-tilpasning, rekruttering og markedsarbeid. I Meld. St. 9 (2011–2012) Landbruks- og matpolitikken og de årlige proposisjoner om reindriftsavtalen, senest Prop. 104 S (2012–2013) for avtaleåret 2013/2014, er det redegjort for sentrale utfordringer i reindriften.

1.2.4 Samisk kulturpolitikk

Det vises i Meld. St. 48 (2012–2013) til at norske myndigheter har et overordnet ansvar for å medvirke til å bevare og videreutvikle samisk kultur i dialog og samråd med Sametinget. Regjeringen har merket seg at Sametinget prioriterer kulturformålet høyt, og ser Sametinget som den institusjonen som er best egnet til å ha hovedansvaret for forvaltningen av samisk kultur. I 2013 mottar Sametinget en bevilgning på 72,7 mill. kroner til samiske kulturformål over Kulturdepartementets budsjett, en økning på ca. 40 mill. kroner siden 2005. I tillegg har regjeringen foreslått å sette av en ramme på 50 mill. kroner til samiske kultur- og språktiltak over en femårsperiode fra og med 2013, hvorav 10 mill. ble bevilget i 2013. Midlene forvaltes av Sametinget. Kunstnere og kulturutøvere som søker støtte fra ordninger under Sametingets forvaltning, kan også søke om tilskudd fra ordningene under Norsk kulturråd.

Regjeringen har merket seg at Sametinget fordele tilskudd til en rekke kunst- og kulturformål.

Regjeringen foreslo i St.meld. nr. 28 (2007–2008) Samepolitikken at nye samiske kulturbygg som prioriteres av Sametinget, skal finansieres gjennom husleieordningen i staten. Sametinget har ansvaret for å prioritere mellom aktuelle bygg. Sametinget og Kulturdepartementet har utarbeidet en egen prosedyre for saksgangen for samiske byggeprosjekter. Bygg som vil kreve økte rammer til Sametinget for å kunne finansiere den kostnadsdekkende husleien, må som andre ordinære byggeprosjekter legges fram for Stortinget.

Nytt bygg for det sørsamiske museet Saemien Sitje har kommet lengst av de pågående samiske kulturbyggprosjektene. Det vises i Meld. St. 48 (2012–

2013) til at det foreligger et forslag til forprosjekt. Sametinget og Snåsa kommune har sluttet seg til planene slik de er forprosjekttert, og Sametinget har sluttet seg til opplegget for museets lokaler med forbehold om husleiekompensasjon.

Nytt bygg for Beaivváš Sámi Našunálateáhter er i en programfase, hvor Statsbygg har utarbeidet byggeprogram på oppdrag fra Sametinget. Kulturdepartementet vil gi merknader til byggeprogrammet så snart det er ferdigbehandlet hos Sametinget. På basis av dette kan det vurderes å gi Statsbygg oppdrag om forprosjektering av bygget.

Samisk kunstmuseum er i en programmeringsfase. Når Sametinget har avklart eierskapet til et framtidig nybygg, vil Sametinget og Kulturdepartementet kunne gå videre i dialogen om saken.

Bygget for Østsamisk museum i Neiden er reist med tilskudd over Kulturdepartementets budsjett. Prosjektet er ikke ferdigstilt og er ikke åpnet for publikum. I forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2013 ble det avklart at bygget skal innlemmes i husleieordningen, uten at det beregnes husleie av investert kapital som er gitt som tilskudd fra Kulturdepartementet.

1.2.5 Konsultasjoner

Det pekes i meldingen på at prosedyrer for konsultasjoner mellom statlige myndigheter og Sametinget er et av de viktigste rammeverkene for å sikre samenes folkerettslige rett til deltakelse i saker som angår dem.

1.2.5.1 ANVENDELSE AV KONSULTASJONS-PROSEDYRENE I DEPARTEMENTENES ARBEID MED MELDINGER TIL STORTINGET

Det konsulteres i utgangspunktet ikke om stortingsmeldinger, men en melding kan inneholde ett eller flere nye tiltak som det vil kunne være plikt til å konsultere om. I enkelte tilfeller vil det kunne være naturlig at et departement samarbeider med Sametinget om utformingen av hele eller deler av en stortingsmelding.

1.2.5.2 PÅGÅENDE OG GJENNOMFØRTE KONSULTASJONER MED SAMETINGET

Det vises i meldingen til at regjeringen for tiden følger opp utredningen fra Samerettsutvalget (NOU 2007:13 Den nye sameretten). Det er opprettet en arbeidsgruppe med representanter fra de mest berørte departementene. Utvalgets forslag til saksbehandlings- og konsultasjonslov og kartleggings- og anerkjennelseslov følges opp først. Fornyings-, administrasjons- og kirkeministeren overleverte et konsultasjonsgrunnlag til Sametinget 25. juni 2012. Det er

avholdt to konsultasjonsmøter. Konsultasjonsprosessen videreføres høsten 2013.

Samerettsutvalget har også fremsatt forslag om endringer i minerallovgivningen og en rekke andre sektorlover. Det vises i meldingen til at regjeringen vil vurdere om det i mineralloven skal innføres særskilte regler for å ivareta samiske interesser ved mineralvirksomhet utenfor Finnmark. Nærings- og handelsdepartementet vil ha et hovedansvar.

Regjeringens strategi for mineralnæringen ble lagt fram 13. mars 2013 og har en særskilt omtale av mineralvirksomhet i områder med samiske interesser. Nærings- og handelsdepartementet og Sametinget har i konsultasjoner blitt enige om konkrete tiltak med hensyn til samiske interesser. For å styrke samiske aktørers kapasitet og kompetanse vil Nærings- og handelsdepartementet drøfte muligheten for å gi økonomisk støtte til Stiftelsen Protect Sápmi i en oppstartsperiode. Stiftelsen skal bistå samiske aktører i arealsaker. Et annet tiltak er å styrke kunnskapsgrunnlaget knyttet til mineralvirksomhet i områder med samiske interesser. Nærings- og handelsdepartementet vil gi Direktoratet for mineralforvaltning, i samarbeid med Senter for samiske studier ved Universitetet i Tromsø, i oppdrag å utarbeide et tilfredsstillende kunnskapsgrunnlag om virkninger av mineralvirksomhet for reindrift og andre samiske interesser.

Reguleringene i laksefisket i Nord-Troms og Finnmark i 2012 ble konsultert Sametinget uten at det ble oppnådd enighet. Reguleringene var basert på en avveining av situasjonen for laksebestandene og hensynet til samisk kulturutøvelse og kystkultur. Det ble også lagt vekt på anbefalingene fra et arbeidsutvalg som var opprettet i henhold til en rammeavtale mellom Miljøverndepartementet og Sametinget, selv om utvalgets anbefalinger ikke ble fulgt opp i sin helhet. Innføring av nye fiskesparende tiltak i Tanavassdraget ble også vektlagt.

Sametinget er representert i delegasjonen som forhandler med Finland om en ny avtale om laksefisket mv. i Tanavassdraget. Hovedformålet med forhandlingene er å redusere fisket til et bærekraftig nivå. Det er lagt opp til at nye fiskereguleringer skal være på plass fra og med fiskesesongen 2015.

Det arbeides med forslag til ny lov om fiskeretten i Tanavassdraget. Konsultasjoner vil bli avholdt i 2013.

Det ble gjennomført konsultasjon om kvalitetsnorm for ville bestander av atlantisk laks i mai/juni 2013.

I lov 14. juni 2013 om endringer i reindriftsloven mv. (avvikling av områdestyrene) er det vedtatt at områdestyrene skal avvikles og at områdestyrenes oppgaver overføres til fylkesmennene. Dette forutsettes å skje parallelt med en administrativ overføring

av Reindriftforvaltningens områdekontorer til fylkesmennene. Fylkesmannen vil dermed bli den statlige regionale fagmyndigheten i den offentlige forvaltningen av reindriften.

Olje- og energidepartementet har hatt flere møter med Sametinget både på administrativt og politisk nivå. Møtene har dreid seg om klagebehandlingen av kraftledningen Ofoten–Balsfjord–Hammerfest, om saksbehandlingsrutiner og om forholdet mellom energipolitikk og samiske interesser generelt. Departementet har hatt flere store kraftsaker til behandling, og det er avholdt konsultasjoner med Sametinget om disse sakene som ledd i klagebehandlingene.

Kunnskapsdepartementet mener å ha hatt et godt og konstruktivt samarbeid med Sametinget i 2012. Det har vært avholdt egne konsultasjonsmøter om blant annet arbeidet med Meld. St. 24 (2012–2013) Framtidens barnehage og Meld. St. 20 (2012–2013) På rett vei, som begge ble lagt fram våren 2013. I tillegg har det vært avholdt både administrative og politiske møter om samisk barnehagetilbud, grunnopplæring og høyere utdanning.

Helse- og omsorgsdepartementet har i 2012 konsultert Sametinget om blant annet de årlige oppdragsdokumentene til de regionale helseforetakene. I tillegg ble det gjennomført egne konsultasjoner om Meld. St. 30 (2011–2012) Se meg! En helhetlig rusmiddelpolitikk alkohol – narkotika – doping.

1.2.5.3 OVERSIKT OVER GJENNOMFØRTE KONSULTASJONER OG FASTE MØTER MED SAMETINGET

I meldingen pkt. 2.5.3. fremgår en oversikt over konsultasjoner mellom Sametinget og departementene og direktoratene i 2012 og fram til og med mai 2013.

2. Merknader frå komiteen

Komiteen, medlemene frå Arbeidarpartiet, Jan Bøhler, Stine Renate Håheim, Stein Erik Lauvås, Helga Pedersen og Eirik Sivertsen, frå Høgre, Frank J. Jenssen, Mudassar Kapur, Bjørn Lødemel og Ingjerd Schou, frå Framstegspartiet, Mazyar Keshvari og leiaren Helge André Njåstad, frå Kristeleg Folkeparti, Geir S. Toskedal, frå Senterpartiet, Heidi Greni, frå Venstre, André N. Skjelstad, og frå Sosialistisk Venstreparti, Karin Andersen, viser til at Sametinget si årsmelding 2012 vart vedteken av Sametinget i plenum 28. februar 2013, og at Meld. St. 48 (2012–2013) vart lagt fram av regjeringa Stoltenberg II.

Fleirtalet i komiteen, alle unnateke medlemene frå Framstegspartiet, viser til at staten Noreg opphavleg er etablert på territoriet til to folk, samar og nordmenn, og at begge folka har den same retten til og det same kravet på å kunne utvikle sin kultur og sitt språk. Samane er eit urfolk som har folkerettsleg krav på eit særleg kulturvern.

Fleirtalet viser til at stortingsmeldinga peikar på viktige utfordringar som handlar om samisk språk og kultur, og at bevaring og styrking av dei samiske språka står sentralt i den samiske kulturen si framtid.

Fleirtalet har også merka seg at det i stortingsmeldinga blir vist til at kunnskap og kompetanse er grunnlaget for utvikling og styrking av samisk samfunn, og at Sametinget si hovudmålsetjing innanfor kunnskapssektoren er at den samiske befolkninga skal ha kunnskap, kompetanse og ferdigheiter for å utvikle og styrkje sitt samfunn.

Fleirtalet har merka seg at Sametinget er i dialog med sentrale myndigheiter, kommunar, fylkeskommunar og andre aktørar i arbeidet for å sikre helse-, sosial- og barnevernstilbod til det samiske folket.

Eit anna fleirtal, medlemene frå Høgre, Framstegspartiet, Kristeleg Folkeparti og Venstre, viser til at det er viktig og berikande for Noreg å ta vare på samisk språk, kultur og tradisjonar.

Dette fleirtalet viser til at norsk og samisk er likeverdige språk.

Dette fleirtalet viser til at regjeringa vil utvikle samisk næringsliv og reiseliv som er knytt til samisk kultur og til dei tradisjonelle samiske næringane. Dette fleirtalet viser også til at regjeringa vil bevare Sametinget og konsultasjonsordninga mellom Sametinget, Stortinget og regjeringa og etablere eit samarbeid på tvers av grensene når det gjeld samiske språk.

Et tredje flertall, medlemene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti, viser til at Sametinget i sin språkmelding har foreslått en rekke endringer i dagens modell for arbeidet med samisk språk, og at Sametinget foreslår å legge det overordnede ansvaret for utviklingen av samisk språk til Sametinget. Dette flertallet mener at spørsmål knyttet til språk og utdanning er svært sentrale i politikkutforming for den samiske befolkningen, og merker seg at departementet legger opp til å vurdere forslaget fra Sametinget i forbindelse med de planlagte konsultasjonene om eventuell revisjon av same-lovens språkregler. Stortinget må holdes godt orientert om framdriften i dette arbeidet.

Fleirtalet i komiteen, alle unnateke medlemmene frå Framstegspartiet, viser til at konsultasjonsordninga mellom statlege myndigheiter og Sametinget er eit av dei viktigaste rammeverka for å sikre samane sin folkerettslege rett til deltaking i saker som vedkjem dei.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti, viser til omtalen i Sametingets årsmelding 2012 av oppdraget som er gitt Helse Nord om å gjennomføre en bedre tolketjeneste i helsetjenesten til den samiske befolkningen. Sametinget er opptatt av at tiltak som er startet opp gjennom dette tolkeprosjektet videreføres ut over den avtalte prosjektperioden, som utløp ved årsslutt 2012. Dette flertallet understreker betydningen av å sikre tilgangen på samiske tolker ved helseinstitusjonene og legger vekt på at Helse- og omsorgsdepartementet og Sametinget i sitt videre arbeid kommer fram til gode løsninger for å sikre tilfredsstillende tolketjenester.

Fleirtalet i komiteen, alle unnateke medlemmene frå Framstegspartiet, viser til at Sametinget prioriterer kulturføremålet høgt. Nytt bygg for det sørsamiske museet Saemien Sitje er det som er kome lengst av dei samiske kulturbyggprosjekta.

Fleirtalet viser også til at det i stortingsmeldinga blir peika på at hovudmålsetjinga til Sametinget sin areal- og miljøpolitikk er å sikre eit langsiktig og berekraftig perspektiv i all forvaltning av ressursar og areal.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti, viser til at komiteens flertall i budsjettinnstillingen, jf. Innst. 16 S (2013–2014), framhever betydningen av at det nye museumsbygget for Saemien Sitje blir realisert.

Realisering av dette tiltaket, som kulturinstitusjon, formidlingsarena og reiselivsmål, vil være viktig for regional kultur- og næringsutvikling og framstå som et fyrtårn for den sørsamiske kulturen.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at disse medlemmer foreslo en oppstartsbevilgning på 5 mill. kroner i 2014.

Komiteens medlem fra Venstre viser til at planene for det nye museet er ferdig, og byggeprosessen kan starte så raskt bevilgningene for dette formålet er klare. Det nye museumsbygget skal plasseres på Horjemstangen ved Snåsavannet i Snåsa

kommune. Dette medlem viser til Venstres alternative statsbudsjett for 2014 hvor oppstartsbevilgning for dette prosjektet er prioritert.

Fleirtalet i komiteen, alle unnateke medlemmene frå Framstegspartiet, viser til at det i stortingsmeldinga blir peika på at primærnæringane er dei viktigaste næringane for sysselsetjing i dei samiske områda. Fleirtalet har merka seg at Sametinget sitt hovudmål for næringsutvikling er å skape eit sterkt og allsidig næringsliv, eit næringsliv som byggjer på og tek omsyn til samisk kultur, natur og miljø, og å skape eit næringsliv som legg grunnlaget for livskraftige lokalsamfunn der menneske ønskjer å bu.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti, viser til at Stortinget den 27. mai 2013 vedtok en endring av reindriftsloven som innebærer en avvikling av områdestyrene og overføring av områdestyrets oppgaver til Fylkesmannen. Hensikten med endringene var å få en mer oversiktlig og effektiv forvaltning, som også kan inngå i et bredere faglig miljø. Dette flertallet viser til at Reindriftsstyret under den nye organiseringen videreføres som tidligere, og skal bidra til å sikre samisk medvirkning i den offentlige forvaltningen av reindriften.

Dette flertallet er kjent med at det i løpet av 2012/2013 ble gjennomført konsultasjoner med Sametinget, men at det ikke ble oppnådd enighet mellom partene.

Dette flertallet merker seg at regjeringen Solberg ikke følger opp konsultasjonsordningen, jf. siste endringer vedrørende sammenslåing av Reindriftsforvaltningen med Statens Landbruksforvaltning. Dette flertallet mener det er beklagelig at regjeringen Solberg ikke følger opp konsultasjonsordningen med Sametinget og således svekker ordningen.

Dette flertallet understreker at reindriften står overfor betydelige utfordringer med å nå det tredelte målet om økologisk, økonomisk og kulturell bærekraft, og gjennom den pågående reintallstilpasningen. I denne situasjonen er det svært viktig at reindriftsforvaltningens arbeid er av en kvalitet som ivaretar rettssikkerheten for de berørte aktørene, og at forvaltningen har tillit og legitimitet i befolkningen. Av denne grunn er det også viktig at reindriftspolitikken konsulteres med Sametinget, og forankres i Stortinget. Dette flertallet ber derfor regjeringen legge fram en sak for Stortinget om reindriftspolitikken, med en evaluering av reindriftsloven med sikte på å ivareta små aktører i reintallstilpasningen i større

grad enn det man gjør i dag, og med en vurdering av organiseringen av reindriftsforvaltningen.

Fleirtalet i komiteen, alle unnateke medlemene frå Framstegspartiet, viser også til at Sameetinget ønskjer å utvikle politikken for vekst i kultur- næringane og gjorde i 2012 vedtak om å setje i gong eit prosjekt i eigen regi for å oppnå dette.

Eit anna fleirtal, medlemene frå Arbeidarpartiet, Høgre, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, peikar på at det i stortingsmeldinga blir vist til at primærnæringane er dei viktigaste næringane for sysselsetjinga i dei samiske områda. Det blir også peika på at rovvilt er ei stor utfordring for reindrifta. Dette fleirtalet viser til at reindrifta er ein avgjerande del av den samiske kulturen, og at rovviltutfordringane kan true den sørsamiske kulturen i desse delane av landet om det totale rovviltpresset blir for stort.

Dette fleirtalet viser til at det i rovviltforliket, som eit samla storting vedtok i juni 2011, står at rovvilt ikkje skal representere skadepotensial i prioriterte beiteområder og kalvingsområde for tamrein, og at det skal setjast i verk nødvendige tiltak både innafor rovdyrforvaltinga og reindrifta med sikte på å sikre situasjonen for sørsamisk tamreinsdrift. Dette fleirtalet meiner det er viktig at desse punkta i rovviltforliket blir gjennomført på ein god måte.

Dette fleirtalet har også merka seg at sameitinga i Noreg, Sverige og Finland har oppnemnt kvar sitt medlem i ein komité som skal utforme ein felles rovviltpolitikk og føreslå reglar for forvaltinga.

Et tredje flertall, medlemene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti, vil understreke at en god kommuneøkonomi er viktig for at det skal kunne gis likeverdige tjenester til den samiske befolkningen, særlig i forvaltningsområdet for samisk språk. Dette flertallet peker på at meldingen skisserer utfordringer når det gjelder kostnader for tospråklige kommuner, mangel på personell med samisk språk og kulturkompetanse, uklarhet om finansieringsansvar, negative holdninger og liten kunnskap, og mangel på rutiner som ivaretar samiske hensyn.

3. Tiltråding frå komiteen

Komiteen har elles ingen merknader, viser til meldinga og rår Stortinget til å gjere slikt

vedtak:

Meld. St. 48 (2012–2013) – Sametingets virksomhet 2012 – vert lagt ved møteboka.

Oslo, i kommunal- og forvaltingskomiteen, den 11. februar 2014

Helge André Njåstad

leiar

Bjørn Lødemel

ordførar

Árvalus 125 S

(2013–2014)

Giella- ja hálddašanlávdegotti árvalus Stuorradiggái

Died. St. 48 (2012–2013)

Giella- ja hálddašanlávdegotti árvalus Sámedikki 2012 doaimma birra

Stuorradiggái

1. Čoahkkáigeassu

1.1 Álggahus

Diedáhusa. St. 48 (2012–2013) ovddidii Stoltenberg-ráđdehus II golggotmánu 4.b. 2013.

Čujuhuvvo diedáhusas ahte Sámediggi áсахuvvui geassemánu 12. beaivvi 1987 lága nr. 56 vuodul, mii lea Sámedikki ja eará sámi riektegažaldagaid birra (sámeláhka). Sámediggi áсахuvvui vuosttažettiin ovddasteaddji álbmotválljen áсахussan sápmelaččaid bokte sápmelaččaid várás, ja dađistaga leat Sámediggái sirdon eambo doaimmat ja váldi lágaid dahje láhkaásahusaid vuodul mángga suorggis. Sámediggái lea addon eambo ovddasvástáduš ja iešheanalášvuohta bušeahttaoktavuođas, ja leat áсахuvvon vuogit dasa mo Sámediggi ja stáhta eiseválddit galget čađahit konsultašuvnnaid.

Čujuhuvvo diedáhusas ahte Sámedikki 2012 jahkediedáhus mearriduvvui Sámedikki dievasčoahkkimis guovvamánu 28. beaivvi 2013.

Diedáhusas St. 48 (2012–2013) leat muhtun áššit Sámedikki jahkediedáhusas loktejuvvon, ja departemeanta kommentere muhtun dáin áššiin diedáhusas.

1.2 Ráđdehusa bargu sámpolitiikkaš áššiiguin ja Sámedikki jahkediedáhusa čuovvoleapmi

Diedáhusas čujuhuvvo ahte doaibmi demokratiijas galget maiddái unnitlogu beroštumit gullot ja sihkkarastojuvvot vai sáhttit hukset servodaga man vuodđun lea dáseárvu ja doahtaleapmi.

Diedáhusas čujuhuvvo ahte sámpolitiikkaš ferte leat mihttomearrin fuolahit ahte bajásšaddi buolvvas lea duohta vejolašvuohta doaimmahit kultuvrraset ja gielaset balakeahhtá vealahuvvomis. Ulbmillaš sámpolitiikkalaš ángiruššan, mángga stuorradiggeáigodaga ja molsašuvvi ráđdehusaid áigge, lea leamaš hui mávssolaš dasa mo ovttaskas olbmot vásihit iežaset identitehta.

Diedáhusas čujuhuvvo ahte riekteovdánahttin, áсахushuksen ja eiseválddiid ja sápmelaččaid dialoga formaliseren lea leamaš guovddázis sámpolitiikkaš gitta dássáži.

Diedáhusas čujuhuvvo dasa ahte politihkkahábmemis ovddos guvlui lea dárbu dárkileappot geahčedit mo sámpolitiikkalaš mihttomearit ja áсахuvvon vuogitvuodát bohtet geavatláččat oidnosii min almmolaš čálgoortnegiin ja almmolaš bálvalusain.

Ráđdehus bargá dakkár mihttomeari vuodul ahte sámi gielat galget leat ealli gielat mat geavahuvvojit buot servodatsurggiin.

Diedáhusas čujuhuvvo dasa ahte ráđdehus háliida guovllu- ja regionálapolitiikka bokte láchit dili ássamii ja árvoháhkamii sámi guovlluin.

Diedáhusas bohtá ovdan ahte ráđdehusa višuvdna lea ahte Norga galgá deattuhit kulturdimenšuvna buot osiin servodateallimis. Kulturloktema bokte leat juolluduvvon eambo ruđat buot osiide kultursuorggis. Dát guoská maiddái sámi kultuvrii ja gillii.

1.2.1 Buorit vásáhusat almmolaš bálvalusai- guin sámi álbmoga várás

Diedáhusas čujuhuvvo ahte Sámediggi ja ráđdehus barget seamma mihttomearis ahte álbmogis galgá leat dáseárvosaš dearvvašvuođa- ja sosiálfálaldat beroškeahhtá gielalaš ja kultuvrralaš duogázis.

Oahpahusdirektoráhtta lea jorgalan bagadusaid Barns trivsel – voksnes ansvar ja Språk i barnehagen – mye mer enn bare prat sámegillii: Mánáid loaktin – ollesolbmuid ovddasvástádus ja Giella mánáidgárddis – eanet go dušše hállan. Maiddái nuoraiddási strategija lea jorgaluvvon sámegillii.

2012:s leat fylkkamánnit čadahan iešguđetlágan doaibmabijuid, mánnga dain ovttas Sámedikkiin, gealboloktema olis sámii mánáidgárdiin ja mánáidgárdiin gos leat sámii mánát. Fylkkamánnit dieđihit ahte váilot bargit geain lea sámegiella gelbbolašvuotta ja ahte dat lea hástalus barggus. Ángiruššama nannema dihtii lea earret eará ášahuvvon regionála ovtasbargoforum gos Sámediggi ja njealji davimus fylkka fylkkamánnit oassálastet.

Sámediggi ja Máhttodepartemeanta ovttasbarget dárkilit vuoddoahpahusa ja alitoahpu iešguđetge doaimmaid olis, ee. strategiijaid ovdánahttima ja čuovvoleami, ja oahpahusa heiveheami ja sisdoalu hárrái. Muđui čadahuvvojit konsulteremat dieđáhusaid, lágaid, njuolggadusaid je. birra.

Dearvvašvuoda- ja fuolahusdepartemeanta ja Sámedikki formaliserejuvvon ovttasbarggu bokte háliida ráđdehus sihkkarastit ahte sámii perspektiiva válđojuvvo mielde dearvvašvuoda- ja sosiálabálvalusaid ovdánahttinbargui sámii álbmoga várás.

Dearvvašvuodadirektoráhtta lea mánnga jagi bargan demeansaprográmmain olbmuid várás geain lea sámii giellalaš ja kultuvrralaš identitehta.

Sámii allaskuvla lea ovttasráđiid Nordlándda universitehtain, Davvi-Trøndelága allaskuvllain ja Oslo allaskuvllain guorahallan dálá dulkaoahpahušfálaldaga ja evttohan mo sámegiella dulkaoahppu sáhtá nannejuvvot. Oslo allaskuvla fállá dulkaoahpu. Sámegealla vuoruhuvvo jahkásaččat, muhto oahpu álggaheapmi lea studeantalogu duohken.

Dieđáhusas St. 6 (2012–2013) En helhetlig integreringspolitikk. Mangfold og fellesskap lea ráđdehus dieđihan ahte dulkonbálvalusa organiserema galgá guorahallat. Ráđdehus lea nammadan almmolaš lávdegotti mii galgá guorahallat dulkageavaheami almmolaš surggiin. Dulkon sámegiella ja sámegillii ja nátionála unnitlogu giellain ja giellaide gullá lávdegotti mandáhttii. Lávdegoddi galgá buktit ovdan iežas guorahallama 2014 čavčča.

Dieđáhusas St. 48 (2012–2013) čujuhuvvo dasa ahte KS, Sámediggi, Giella- ja guovlodepartemeanta ja Ođasmahttin-, hálldahus- ja girkodepartemeanta leat ášahan ovttasbarggu man ulbmilin lea earret eará kártet gielladasektora hástalusaid dásseárvosaš bálvalusaid addimis sámii álbmogii. Ođasmahttin-, hálldahus- ja girkodepartemeanta gohččuma olis ráhkadii Norut Altá 2012 gida raportta Sámii perspektiivva kárten gielladasektoris. Raportta mielde lea oassi gielladain earret eará čujuhan čuovvovaš hástalusaid: Guovttegielat gielladain golut, váilot bargit

geain lea máhttu sámii giella ja kultuvrras, ruhtadan-ovddasvástádus lea eahpečielggas, negatiiva guottut ja unnán máhttu ja váilot rutiinnat mat fuolahit sámii beroštumiid. Raportta gávdnosat čájehit ahte sáhtá leat vuogas dárkileappot guorahallat gielladain duohta goluid guovttegiellalašvuoda oktavuodas.

Nordlándda Fylkkamánni lea mánnga jagis háhkan hárvaneami iežas bagadallirollas gielladain hárrái gos leat sámii geavaheaddjit. Nordlándda Fylkkamánni čadaha pilohtaproševtta, mii lea ruhtaduvvon Ođasmahttin-, hálldahus- ja girkodepartemeanta bušeahta olis, man ulbmilin lea ee. oččodit eambo máhttu sámii áššiid birra gielladain gos orrot sápmelaččat.

Bargo- ja čálgoetáhta galgá fuolahit sámii ja sámegiella geavaheaddjiid beroštumiid sihke sámegiella hálldášanguovllus ja dan olggobealde, earret eará sierra sámegiella fállolisttu bokte nav.no:s.

1.2.2 Sámegeilat

Sámegiellaid doaibmaplána (2009) biddjo vuoddu viiddis ja guhkesáiggi ángiruššamii, surggiid ja hálldášandásiid rastá. Sámediggi ja Ođasmahttin-, hálldahus- ja girkodepartemeanta ovttasbarget doaibmaplána čuovvolanbargguin, mas doaibmanáigi lea vihtta jagi. Nubbi raporta doaibmaplána doaibmabijuid čadaheami birra ovddiduvvui 2013 čakčamánu.

Sámelága giellanjuolggadusaid evaluerema vuodul 2007:s, ja go sámelága giellanjuolggadusaid hálldášanguovlu lea viiddiduvvon fátmastit julevsámii ja lullisámii giellaguovllu, de lea departemeanta guorahallan sámelága giellanjuolggadusaid. Departemeanta lea geahčadan našuvnnaš ja riik-kaidgaskaš geatnegasvuodaid sámegiella hárrái ja lea sádden raportta Sámediggái man vuodul galget čadahuvvot digaštallamat ja konsultašuvnnat čuolmmaid hárrái mat gusket giellanjuolggadusaid.

Dieđáhusas čujuhuvvo dasa ahte departemeanta lea oaidnán ahte Sámediggi iežas gielladieđáhusas lea mánnga láchkai evttohan rievdatit dálá sámegiella barggu modeallaid, ee. ahte sámii álbmot Norggas galgá oázžut vuoigatvuoda geavahit ja oázžut oahpu sámegiella ja sámegillii beroškeahtá gos orrot. Sámediggi evttoha maiddái bidjat sámii giellaid ovdaneami válđoovddasvástádusa Sámediggái. Departemeanta áigu árvvoštallat Sámedikki evttohusaid plánejuvvon konsultašuvnnaid olis das ahte lea go dárbu ođasmahttit sámelága giellanjuolggadusaid.

1.2.3 Resursaávkkestallan ja árvoháhkkan sámii guovlluin

Dieđáhusas St. 13 (2012–2013) Ta heile Noreg i bruk celkojuvvo ahte guovllu- ja regionálapolitihka mihttun lea bisuhit ássanminstara válđobeliid. Ovttasráđiid Sámedikkiin leat regionála ovddidandovdo-

mearkkat ja sámi guovddášguovlluid hástalusat čilgejuvvon diedáhusas.

Iežas váikkuhanortnegiid bokte ealáhussuorggis váikkuha Sámediggi Davvi-Norgga ovdáneapmái. Diedáhusas St. 48 (2012–2013) bohtá ovdan ahte ráddehus lea oaidnán ahte Sámediggi 2012:s viiddidii ealáhusovddidandoarjagiid doaibmasuorggi viđa odđa gildii. 2012:s dahke Sámedikki ealáhusovddidandoarjagat 37,6 milj. kruvna ja galget leat mielde buorideamen vuoddoealáhusaid rámmaeavttuid, hábmemin geasuheadđji báikkálaš servodagaid, ovddideamen mánggabealat ealáhuseallima ja ovddideamen bargageami sámi kulturealáhusain.

Diedáhusas čujuhuvvo dasa ahte vuoddoealáhusat ain leat deháleamos ealáhusat bargageami dáfus sámi guovlluin. Bargiidlohku dán ealáhusain lea njiedjan mañemus logi jagis. Lassáneapmi bálvalusealáhusain (oktan kulturealáhusaiguin) dattetge ii vástit ollásit vuoddoealáhusaid, industriija ja fievrirdansuorggi njiedjama. Sámi kultuvrii lea dát ovdáneapmi erenoamáš hástaleaddji, juste dan dihtii go giella ja árbevierru leat lagas oktavuodas vuoddoealáhusaide. Sámediggi lea gulahaladettiin relevánta departemeantaiguin deattuhan ovddidit kulturealáhusa dehálaš ángiruššansuorgin. Sámedikki doaibmaplána sámi kulturealáhusaide ovdiduvvui miessemánu 23. b. 2013.

Ráddehusa doaibmaplána kulturealáhusaide ovdiduvvui miessemánu 29. beaivvi 2013. Guovddáš doaibma plánas lea odđa kulturealáhusángiruššan Innovašuvdna Norgga ja Norgga Kulturráđi bokte. Oassin doaibmabijuid vuoruheamis nannet oktiifárreheamiid ja fierpmádagaid leat sámi kulturealáhusaide 2013:s várrejuvvon 300 000 kruvna. Sámediggi lea maiddá ovdastuvvon kulturealáhusaid fitnodatsuorgerádis.

Ráddehus lea oaidnán ahte Sámediggi háliida bisuhit ja ovddidit guolleresurssaid árbevirolaš geavaheami ja ávkástallama vuonain ja guovlluin mat leat rittuid lahka. Dán vuodul juolludii Sámediggi oktiibuot 7,785 milj. kruvna mariidna ealáhusaid doaibmabijuide 2012:s.

Riddoguolástanlávdegotti čielggadeami (NÁČ 2008: 5) čuovvoleapmin lea Guolástus- ja riddodepartemeanta álggahan mánga doaibmabiju. Lea earret eará addon lágas nannejuvvon vuoigatvuohta guolásteapmái – dihto eavttuid vuodul – buohkaide geat orrot Finnmárkkus, Davvi-Romssas ja eará gielddain sihke Romssas ja Nordlánddas gos leat mearrasámi guovllut. Ortneaga bokte ahte addit lassieari rabas jovkui doaibmaguovllus jagiin 2011, 2012 ja 2013, háliida ráddehus veahkin nannet fatnasiid diasvejolašvuodaid. Lea ásahuvvon oppalaš guolástangiellidus fatnasiidda badjel 15 mehtera dihto mearriduvvon vuotnarájiid siskkobealde, ja rahppojuvvon dasa ahte gáibádusaid bivdosadjevuoigat-

vuodaid dohkkeheapmái galgá sáhttit ovddidit Finnmárkokommišuvdnii ja galget sáhttit árvvoštallojuvot doppe. Mearraresursalágas lea mearráduš ahte sámi kultuvrra vuhtiváldin galgá deattuhuvvot sakka buot guolástanreguleremiid ja -hálddašeami oktavuodas. Odđa mearráduš oasseváldilágas nanne maiddá ahte láhka galgá geavahuvvot álbmotrievtti njuolggadusaid mielde eamiálbmogiid ja minoritehtaid birra. Sámediggi ja departemeanta ovttasbarget dál ásahit vuotnaguolástanlávdegotti Finnmárkui, Romsii ja Nordlándii ja ráhkadit njuolggadusaid Sámedikki ja Guolástus- ja riddodepartemeanta konsultašuvnnaide.

Sámediggi deattuha jahkeraporttastis ahte ekologalaččat, ekonomalaččat ja kultuvrralaččat guoddilis boazodoallu dárbbáša buriid ekonomalaš rámmaeavttuid ja ahte dát ferttejit buoriduvvot. Dát guoská maiddá arealadili, boraspiriid, boazologu heiveheami, rekrutterema ja márkanbarggu áššiide. Diedáhusas St. Died. nr. 9 (2011–2012) Eanandoalloja borramušpolitihkka ja boazodoallošiehtadusa jahkásaš proposišuvnnain, mañemustá Prop. 104 S (2012–2013) šiehtadusjagi 2013/2014 olis leat boazodoalu guovddáš hástalusat čielggaduvvon.

1.2.4 Sámi kulturpolitihkka

Čujuhuvvo Diedáhusas St. 48 (2012–2013) dasa ahte norgga eiseváldiin lea bajimus ovddasvástáduš bargat bisuhit ja ain ovddidit sámi kultuvrra dialoga ja ovttasbarggu bokte Sámedikkiin. Ráddehus lea oaidnán ahte Sámediggi vuorua kulturulbmila sakka, ja atná Sámedikki buoremus ásahussan hálddašit sámi kultuvrra. 2013:s oazžu Sámediggi 72,7 milj. kruvna juolludusa sámi kulturulbmiliidda Kulturdepartemeanta bokte, dát lea lassánan su. 40 milj. kruvnnain 2005 rájes. Dasa lassin leat ráddehus evttohan várret 50 milj. kruvna sámi kultur- ja gielladoaimmaide viđa jagi áigodagas 2013 rájes, ja 10 milj. juolluduvvui 2013:s. Dáid ruđaid hálddaša Sámediggi. Dáiddárat ja kulturbargit geat ohcet doarjaga Sámedikki hálddašan ortnegiid bokte, sáhttit maiddá oheat doarjaga Norgga kulturráđi ortnegiin.

Ráddehus lea oaidnán ahte Sámediggi juogada doarjagiid olu dáidda- ja kulturdoaimmaide.

Ráddehus evttohi dieđáhusas St. died. nr. 28 (2007–2008) Sámeapolitihkka ahte odđa sámi kulturvísttit maid Sámediggi vuorua, galget ruhtaduvvot stáhta viessoláigoortnega bokte. Sámedikkis lea ovddasvástáduš vuoruhit iešgudetge visttiid gaskka. Sámediggi ja Kulturdepartemeanta leat ráhkadan sierra bargovuogi sámi huksenprošeavttaid áššemannolaga dáfus. Visttit mat gáibidit lassi ruđaid Sámediggái jus galget sáhttit ruhtadit goluid gokči viessoláiggu, ferttejit seamma láchkai go eará dábálaš huksenprošeavttat ovddiduvvot Stuorradiggái.

Odđa visti lullisámi museai Saemien Sijte lea ollen guhkimussii dálá sámi kulturvisteproševttain. Čujuhuvvo Diedáhusas St. 48 (2012–2013) ahte lea gárvves evttohus ovdaprošektii. Sámediggi ja Snoasa gieldda leat čuovvolan plánaid nu go leat ovdaprošektorejuvvon, ja sámediggi lea dorjon musea latnjaplánaid dainna eavttuin ahte boahdá viessoláigobuhtadus.

Odđa visti Beavvváš Sámi Našunálateáhterii lea prográmmadásis, gos Statsbygg lea ráhkadan hukseplána Sámedikki gohččuma vuodul. Kulturdepartemeanta buktá mearkkašumiid hukseprográmmii nu jođánit go lea loahpalaččat meannuduvvon Sámedikkis. Dán vuodul sáhtá árvvoštallat addit Statsbyggii visti ovdaprošekterenbargu.

Sámi dáiddamusea lea prográmmarendásis. Go Sámediggi lea čielggadan boahttevaš odđa visti eaiggátvuoda, de sáhttet Sámediggi ja Kulturdepartemeanta joatkit dialogain ášši birra.

Nuortasámi museavisti Njávdamis lea huksejuvvon Kulturdepartemeantta bušehta bokte. Prošeakta ii leat gárvvistuvvon ii ge leat rahppujuvvon álbmogii. 2013 reviderejuvvon nátionála-bušehta oktavuodas čielggaduvvui ahte visti galgá váldot mielde viessoláigoortnegii, almmá dan haga ahte rehkenastojuvvo viessoláigu investerejuvvon kapitálas mii lea addon doarjjan Kulturdepartemeanttas.

1.2.5 *Konsultašuvnnat*

Čujuhuvvo diedáhusas ahte stáhtalaš eiseváldiid ja Sámedikki konsultašuvdnaprošedyrat leat deháleamos rámmaid searvvis sihkkarastit sápmelaččaide álbmotrievttalaš vuoigatvuoda oassálastit áššiin mat gusket sidjiide.

1.2.5.1 GEVAHIT KONSULTAŠUVDNAPROSEDYRAID DEPARTEMEANTTAID BARGGUS STUORRADIIGGIEDIÉHUSAIN

Dábalaččat eai čadahuvvo konsultašuvnnat stuorradiggediedáhusaid birra, muhto diedáhus sáhtá dattetge sistisdoallat ovttá dahje mánga odđa doaibmabiju main sáhtá leat geatnegasvuohra ráddádallat. Muhtun oktavuodain lea lunddolaš ahte departemeanta ovttasbargá Sámedikkiin hábmet olles stuorradiggediedáhusa dahje osiid das..

1.2.5.2 DÁLÁ JA ČADAHUVVON KONSULTAŠUVDNAT SÁMEDIKKIIN

Čujuhuvvo diedáhusas ahte ráddehus bargá dál Sámi vuoigatvuodálávdegotti čielggadeami (NÁČ 2007:13 Den nye sameretten / Odđa sámeriekti) čuovvolemiin. Lea ášahuvvon bargojoavku mas leat ovdasteaddjit dain departemeanttain maidda eane-

musat guoská. Lávdegotti evttohus áššemeannudan- ja ráddádallanlága ja kárten- ja dohkkehanlága hárrái čuovvoluvvo ovdemus. Odasmahttin-, hálddahuš- ja girkoministar geigii konsultašuvdnavuođu Sámediggái geassemánu 25. beaivvi 2012. Leat dollojuvvon guokte konsultašuvdnačoahkkima. Konsultašuvdnaproseassa jotkojuvvo 2013 čavčča.

Sámi vuoigatvuodálávdegotti lea maid evttohan rievdadusaid minerálaháhkii ja mángga eará sektorláhki. Čujuhuvvo diedáhusas ahte ráddehus áigu árvvoštallat galget go minerálaháhkii ášahuvvot sierra njuolggadusat fuolahit sámi beroštumiid mineráladuoimma olis olggobealde Finnmárkkku. Ealáhus- ja gávpedepartemeanttas galgá leat váldoovddasvástadus.

Ráddehusa strategiija minerálaealáhusa dáfus ovdiduvvui njukčamánu 13. beaivvi 2013 ja dat guoskkaha erenoamážit mineráladuoimma guovlluin gos leat sámi beroštumit. Ealáhus- ja gávpedepartemeanta ja Sámediggi leat konsultašuvnnain soahpan konkrehta doaibmabijuid sámi beroštumiid hárrái. Nannen dihtii sámi aktevrraid kapasitehta ja gelbbolašvuoda, galgá Ealáhus- ja gávpedepartemeanta digaštallat vejolašvuoda addit ekonomalaš doarjaga Vuodđudussii Protect Sápmi álggahanáigodagas. Vuodđudus galgá veahkehit sámi aktevrraid areálaáššiin. Nubbi doaibmabidju lea nannet máhttovuodu mineráladuoimmaid dáfus guovlluin gos leat sámi beroštumit. Ealáhus- ja gávpedepartemeanta addá Minerálahálddašandirektoráhtii ovttas Romssa Universitehta Sámi dutkamiid guovddážiin bargun ráhkadit dohkálaš máhttovuodu mineráladuoimma váikkuhusaid birra boazodollui ja eará sámi beroštumiide.

2012 luossabivddu reguleren Davvi-Romssas ja Finnmárkkus ráddádallojuvui Sámedikkiin almmá boadikeahtá ovttaoaivilvuhtii. Regulereamiid vuodđun lei luossamáddodaga guorahallan ja sámi kulturdoaimmaheami ja riddokultuvrra vuhtiiváldin. Biddjui maiddái deaddu ávžžuhusaide mat bohte bargolávdegottis mii lei nammaduvvon rámmašiehtadusa olis gaskal Birasgáhtendepartemeantta ja Sámedikki, vaikko lávdegotti ávžžuhusat eai čuvvojuvvon ollislaččat. Odđa guolleseastinduoimmaid ásaheapmi Deanučázadagas deattuhuvvui maiddái.

Sámediggi lea mielde delegašuvnnas mii šiehtadallá Suomain odđa luossabivdošiehtadusa je. Deanučázadagas. Šiehtadallamiid váldoulbmil lea unnidit bivddu guoddilis dássái. Áigumuš lea ahte odđa guolástanreguleremat galget leat sajis 2015 guollebivdináigodaga rájes.

Lea jođus bargu ráhkadit odđa lága Deanučázadaga guolástanvuoigatvuoda birra. Konsultašuvnnat dollojuvvojit 2013:s.

Čadahuvvojedje konsultašuvnnat villa atlánta-luossamáddodagaid kvalitehtanorpma birra miessemánus/geassemánus 2013.

Lágas geassemánu 14. beaivvi 2013 boazodoallolága rievdadusaid birra je. (guovllustivrraid heaitt-heami birra) lea mearriduvvon ahte guovllustivrrat galget heaittihuvvot ja guovllustivrraid barggut galget sirdojuvvot fylkkamánniide. Dát eaktuduvvo dahkkojuvvot seammás go Boazodoallohálddaha guovllukantuvrrat hálddahaslaččat sirdojuvvojit fylkkamánniide. Nu oážžu Fylkkamánni stáhtalaš regionálalaš fágaválldi boazodoalu almmolaš hálddaseamis.

Oljo- ja energijadepartemeanta lea doallan mánga čoahkkima Sámedikkiin sihke hálddahaslaš ja politihkalaš dásis. Čoahkkimat leat leamaš Ofuohta-Báhccavuona-Hámmárfeastta elfápmojohtasa váid-dagiedahallama birra, áššemeannudanrutiinnaid birra ja energijapolitihka ja oppalaš sámi beroštumiid oktavuoda birra. Departemeanttas leat leamaš mánga stuorra elfápmoášši giedahallamii, ja leat dollojuv-von konsultašuvnnat Sámedikkiin dáid áššiid birra oassin váiddagiedahallamis.

Máhtodepartemeanta oaivvilda ahte lea leamaš buorre ja konstruktiiuvlaš ovttasbargu Sámedikkiin 2012:s. Leat dollojuvvon sierra konsultašuvdnačoahkkimat earret eará diedáhusaidda hárrái Died. St. 24 (2012–2013) Framtidens barnehage ja Died. St. 20 (2012–2013) På rett vei, mat goappašat ovddiduvvojedje 2013 gida. Dasa lassín leat dollojuvvon sihke hálddahaslaš ja politihkalaš čoahkkimat sámi mánáidgárdefálaldaga, vuoddoahpahusa ja alitoahpahusa birra.

Dearvvašvuoda- ja fuolahusdepartemeanta lea 2012:s ráddádallan Sámedikkiin earret eará regionála dearvvašvuodadoaimmahagaid jahkásaš bargodokumeanttaid birra. Dasa lassín čadahuvvojedje sierra konsultašuvnnat diedáhusa olis Died. St. 30 (2011–2012) Se meg! En helhetlig rusmiddelpolitikk alkohol – narkotika – doping.

1.2.5.3 VÁRDDUS ČADAHUVVON KONSULTAŠUVNNAIN JA FÁSTA ČOAHKKIMIIN SÁMEDIKKIIN

Diedáhusa 2.5.3. čuoggás lea listu konsultašuvnnain mat leat leamaš Sámedikki ja departemeanttaid ja direktoráhtaid gaska 2012:s ja gitta miessemánui 2013.

2. Lávdegotti mearkkašeamit

Lávdegoddi, Bargiidbellodaga miellahtut, Jan Bøhler, Stine Renate Håheim, Stein Erik Lauvås, Helga Pedersen ja Eirik Sivertsen, Olgešbellodaga Frank J. Jenssen, Mudassar Kapur, Bjørn

Lødemel ja Ingjerd Schou, Ovddádusbellodaga Mazyar Keshvari ja jodiheaddji Helge André Njåstad, Kristtalaš Álbmotbellodaga Geir S. Toskedal, Guovddášbellodaga Heidi Greni, Gurutbellodaga André N. Skjelstad, ja Sosialisttalaš Gurutbellodaga Karin Andersen, čujuha dasa ahte Sámedikki jahkediedáhus 2012 mearriduvvui Sámedikki dievasčoahkkimis guovvamánu 28.b. 2013, ja ahte Diedáhusa St. (2012–2013) ovddidii Stoltenberg II-ráđdehus.

Lávdegotti eanetlohku, buohkat earret Ovddádusbellodaga miellahtut, čujuhit dasa ahte Norgga stáhta álgoálggus lea vuodduvvon guovtti álbmoga territoria ala, sápmelaččaid ja dážaid, ja ahte goappašiid álbmogiin lea seamma riekti ja seamma vuoigatvuodat ovdánahttit iežaset kultuvrra ja giela. Sámeálbmot lea álgoálbmot mas lea álbmotrievttálaš vuoigatvuota erenoamáš kultursuodjaleapmái.

Eanetlohku čujuha dasa ahte stuorradiggediedáhusas čujuha dehálaš hástalusaid mat gusket sámi gillii ja kultuvrii, ja ahte sámi gielaide seailleheapmi ja nannen lea dehálaš sámi kultuvrra boahteáiggis.

Eanetlohku lea maiddái oaidnán ahte stuorradiggediedáhusas čujuhuvvo dasa ahte máhttu ja gelb-bolašvuota lea sámi servodaga ovdáneami ja nannema vuoddu, ja ahte Sámedikki váldomihttomearrin máhttosuorggis lea ahte sámi álbmogis galgá leat máhttu, gelbbolašvuota ja gálggat ovdánahttit ja nannet iežas servodaga.

Eanetlohku lea oaidnán ahte Sámediggi gulahallá guovddáš eiseválddiiguin, gielddaiguin, fylkka-gielddaiguin ja eará aktevráiguin sihkkarastit nannet dearvvašvuoda-, sosiála- ja mánáidsuodjalusfálaldagaid sámi álbmogii.

Eará eanetlohku, Olgešbellodaga, Ovddádusbellodaga, Kristtalaš Álbmotbellodaga ja Gurutbellodaga miellahtut, čujuha dasa ahte lea dehálaš ja riggodahkan Norgii áimmahuššat sámi giela, kultuvrra ja árbevieruid.

Dát eanetlohku čujuha dasa ahte dárogiella ja sámeigiella leat ovttadássasaš gielat.

Dát eanetlohku čujuha dasa ahte ráđdehus áigu ovdánahttit sámi ealáhusaid ja mátkkoštanealáhusa mat leat čadnon sámi kultuvrii ja árbevirolaš sámi ealáhusaide. Dát eanetlohku čujuha maiddái dasa ahte ráđdehus áigu bisuhit Sámedikki ja Sámedikki, Stuorradikki ja ráđdehusa konsultašuvdnaortnega ja ásahit ovttasbarggu sámi gielaide ektui riikkaid rájaid rastá.

Goalmát eanetlohku, Bargiidbellodaga, Guovddášbellodaga, Gurutbellodaga ja Sosialisttalaš gurutbellodaga miellahtut, čujuha dasa ahte Sámediggi iežas gielladiedáhusas lea evttohan mángga láhka rievdatit dálá sámi giellabarggu modealla, ja ahte Sámediggi evttoha sirdit sámegeilaid ovdáneami váldoovdasvástádusa Sámediggái. Dát eanetlohku oaivvilda ahte áššit mat gusket gillii ja ohppui, leat hui dehálaččat sámi álbmoga politihkkahábmemis, ja merke ahte departemeanta áigu árvvoštallat Sámedikki evttohusaid plánejuvvon konsultašuvnnaid olis das ahte lea go dárbu ođasmahttit sámelága giellanjuolggadusaid. Stuorradiggái fertet addit dieđuid dán barggu jođus.

Lávdegotti eanetlohku, buohkat earret Ovdádusbellodaga miellahtut, čujuha dasa ahte stáhtalaš eiseválddiid ja Sámedikki konsultašuvdnaortnet leat deháleamos rámmaid searvvis sihkkarastit sápmelaččaide iežaset álbmotrievttálaš vuogiatvuoda oassálastit áššiin mat gusket sidjiide.

Eará eanetlohku, Bargiidbellodaga, Guovddášbellodaga, Gurutbellodaga ja Sosialisttalaš Gurutbellodaga miellahtut, čujuha Sámedikki 2012 jahkediedáhusa máinašeapmái barggu birra mii lea addon Davvi Dearvašvuhtii čadahit buoret dulkonbálvalusa sámi álbmoga dearvvašvuodabálvalusas. Sámedikkis lea beroštupmi ahte doaimmat mat leat álggahuvvon dán dulkonprošeavtta bokte, galget jotkojuvvo maŋŋá šihhton prošeaktaáigodaga, mii nogai 2012 loahpageahčen. Dát eanetlohku deattuha man dehálaš lea sihkkarastit sámi dulkkaid dearvvašvuodaásahusain ja deattuha ahte Dearvvašvuoda- ja fuolahusdepartemeanta ja Sámediggi iežaset barggus ain gávdnet buriid čovdosiid sihkkarastit dohkálaš dulkonbálvalusaid.

Lávdegotti eanetlohku, buohkat earret Ovdádusbellodaga miellahtut, čujuha dasa ahte Sámediggi vuoruhá kulturulbmila sakka. Odda visti lullisámi museai Saemien Sijte lea ollen guhkimussii sámi kulturvisteprošeavttain.

Eanetlohku čujuha maiddái dasa ahte stuorradiggediedáhusas čujuhuvvo dasa ahte Sámedikki biras- ja areálapolitihka váldomihttomearri lea sihkkarastit guhkesáigge, ceavzilis perspektiivva buot resurssaid ja areálaid hálddašeapmái.

Eará eanetlohku, Bargiidbellodaga, Guovddášbellodaga, Gurutbellodaga ja Sosialisttalaš gurutbellodaga miellahtut, čujuha dasa ahte lávdegotti eanetlohku bušeahhtaárvalusas, gč. Árv. 6 S (2013–2014) deat-

tuha man dehálaš lea duohtandahkat Saemien Sijte odda museavisti.

Dán doaimma duohtandahkat kulturásahussan, gaskkustanarenan ja mátkkoštanbáikin livččii dehálaš regionála kultur- ja ealáhusovdáneapmái ja livččii dego čuovgatoardnan lullisámi kultuvrras.

Lávdegotti Bargiidbellodaga, Guovddášbellodaga ja Sosialisttalaš gurutbellodaga miellahtut čujuhit dasa ahte dát miellahtut evttohedje 5 miljovdnasaš kruvna álggahandoarjjan 2014:s.

Lávdegotti Gurutbellodaga miellahttu čujuha dasa ahte odda visti plánat leat gárvát, ja huksenbarggut sáhttet álgit dalán go ruhtadeamit dán ulbmili leat sajis. Odda museavisti galgá huksejuvvo Horjemstangenii Snásajávraí Snåase gielddas. Dát miellahttu čujuha Gurutbellodaga 2014 molssaevttolaš stáhtabušehttii mas álggahandoarjja dán prošehtii lea vuoruhuvvon.

Lávdegotti eanetlohku, buohkat earret Ovdádusbellodaga miellahtut, čujuha dasa ahte stuorradiggediedáhusas deattuhit ahte vuoddoealáhusat leat barggaheami deháleamos ealáhusat sámi guovlluin. Eanetlohku lea mearkkašan ahte Sámedikki váldomihttomearri ealáhusovddideami oktavuodas lea hábmet nana ja mánggabealat ealáhuseallima, ealáhuseallima man vuodđun lea sámi kultuvra, luondu ja biras ja mii vuhtiiváldá dáid beliid, ja hábmet ealáhuseallima mii lea vuodđun ceavzilis báikegottiide gos olbmot háliidit orrut.

Eará eanetlohku, Bargiidbellodaga, Guovddášbellodaga, Gurutbellodaga ja Sosialisttalaš gurutbellodaga miellahtut, čujuha dasa ahte Stuorradiggi miessemánu 27.b. 2013 mearridii rievdatit boazodoallolága mii miel-disbuktá ahte guovllustivrrat heaittihuvvojit ja guovllustivrra doaimmat sirdojuvvojit Fylkkamánái. Rievdadusaid ulbmilin lei oazžut eanet ollislaš ja beaktileabbo hálddašeami, mii maiddái sáhtta leat oassin stuorát fágalaš birrasis. Dát eanetlohku čujuha dasa ahte Boazodoallostivra bissu nugo ovdal ja galgá leat mielde sihkkarastimin sámi oassálastima boazodoalu almmolaš hálddašeamis.

Dát eanetlohku diehtá ahte jagiin 2012/2013 ledje konsultašuvnna Sámedikkiin, muhto ahte bealit eai soabadan.

Dát eanetlohku mearkkaša ahte Solberg-ráđdehus ii čuovvol konsultašuvdnaortnega, gč. ođdaseamos rievdademiid Boazodoallohálldahusa ja Stáhta Eanadoallohálldašeami otkiičaskimis. Dát eanetlogu mielas lea šállošahtti go Solberg-

ráddehus ii čuovvol konsultašuvdnaortnega Sámedikkiin ja nu geahnouhtttá ortnega.

Dát eanetlohku deattuha ahte boazodoalus leat stuorra hástalusat olahit golmmabealat mihttomeari ekologalaš, ekonomalaš ja kultuvrralaš ceavzilvuoda ektui ja dálá boazologuheiveheami ektui. Dán dilis lea hirkmat dehálaš ahte boazodoallohaldahusa barggus lea dakkár kvalitehta mii fuolaha guoskkahuvvon aktevrraid riektesihkkarvuoda, ja ahte hálldahusas lea luohhtevasvuotta ja legitimizehta álbmogis. Danne lea maiddá dehálaš ahte konsulterejit boazodoallopolitihkas Sámedikkiin ja ahte dat nannejuvvo Stuorradikkis. Dát eanetlohku bivdá danne ráddehusa ovddidit ášši Stuorradiggái boazodoallopolitihka birra mas árvvoštallat boazodoallolága dainna ulbmiliin ahte buorebut fuolahit smávva aktevrraid boazologuheiveheamis go maid dál dahket, ja árvvoštallat boazodoallohaldahusa organiserema.

Lávdegotti eanetlohku, buohkat earret Ovddádusbellodaga miellahtut, čujuha maiddá dasa ahte Sámediggi háliida ovdánahttit ovdánanpolitihka kulturealáhusaide ja dagai 2012:s mearrádusa ieš álgahit proševtta olahit dán.

Eará eanetlohku, Bargiidbellodaga, Olgešbellodaga, Gurutbellodaga, Sosialisttalaš gurutbellodaga ja Guovddášbellodaga miellahtut, čujuha stuorradiggediedáhusas ahte vuoddoealáhusat leat barggaheami deháleamos ealáhusat sámi guovlluin. Čujuhuvvo maiddá dasa ahte boraspiret leat stuorra hástalusas boazodollui. Dát eanetlohku čujuha dasa ahte boazodoallu lea dehálaš oassi sámi kultuvrras, ja ahte boraspirehástalusat sáhttet áitit lullisámi kultuvrra dáid osiin riikkas jus leat beare olu boraspiret.

Oslo, gieldda- ja hálldášánlávdegottis, guovvamánu 11. beaivvi 2014

Helge André Njåstad
jodiheaddji

Bjørn Lødemel
sátnejodiheaddji

Dát eanetlohku čujuha boraspiresoabahusii, man ovttajienalaš stuorradiggi dohkkehii 2011 geassemánus, mas čuožžu ahte boraspiret eai galgga leat vahágin bohccuid vuoruhuvvon guohton- ja guotteteatnamiin, ja ahte galget álggahit dárbbášlaš doaibmajuid sihke boraspirehálldášeamis ja boazodoalus sihkkarastin dihtii lullisámi boazodoalu dili. Dát eanetlohku oaivvilda leat dehálažžan ahte dát čuoggát boraspiresoabahusas čadahuvvojit bures.

Dát eanetlohku lea maiddá oaidnán ahte Norgga, Ruota ja Suoma sámedikkis leat juohkehaš nammadan ovttá miellahttu lávdegoddái mii galgá hábmet oktasaš boraspirepolitihka ja evttohit hálldášánjuolggadusaid.

Goalmát eanetlohku, Bargiidbellodaga, Guovddášbellodaga, Gurutbellodaga ja Sosialisttalaš gurutbellodaga miellahtut, háliida deattuhit ahte buorre gielddaekonomiija lea dehálaš fállan dihtii ovttadássásaš bálvalusaid sámi álbmogii, erenoamážit sámegeala hálldášanguovllus. Dát eanetlohku čujuha dasa ahte diedáhusas čilgejit hástalusaid dáid ektui: guovtgieilat gielddaid golut, váilot bargit geain lea máhttu sámi gielas ja kultuvrras, ruhtadanovddasvástáduš lea eahpečielggas, negatiiva guottut ja unnán máhttu ja váilot rutiinnat mat fuolahit sámi beroštumiid.

3. Lávdegotti ráva

Lávdegottis eai leat muđui mearkkašeamit, čujuha diedáhussii ja rávve Stuorradikki dahkat dákkár

mearrádusa:

Died. St. 48 (2012–2013) – Sámedikki doaimma birra 2012 – čuovvu beavdegirjji.

